

Portal Omgevingsgericht Ondernemen

Notitie over de realiteit en gebruik portal

multifunctioneel

WAGENINGEN UR

For quality of life

Portal Omgevingsgericht Ondernemen

Notitie over realisatie en gebruik portal

D. de Jong¹, M.A. Schoutsen¹, A.P.H.M. Janssen²

¹ Praktijkonderzoek Plant & Omgeving, onderdeel van Wageningen UR

² Wageningen Livestock Research, onderdeel van Wageningen UR

© 2012 Wageningen, Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO) onderzoeksinstituut Praktijkonderzoek Plant & Omgeving. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van DLO.

Voor nadere informatie gelieve contact op te nemen met: DLO in het bijzonder onderzoeksinstituut Praktijkonderzoek Plant & Omgeving, Akkerbouw, Groene ruimte en Vollegrondsgroenten.

DLO is niet aansprakelijk voor eventuele schadelijke gevolgen die kunnen ontstaan bij gebruik van gegevens uit deze uitgave.

PPO Publicatienr: 529

Deze publicatie betreft het project 'Omgevingsgericht Ondernemen' (BO-12.06-003-015) wat is uitgevoerd binnen het kader van het beleidsondersteunend onderzoeksprogramma Landbouw in zijn Maatschappelijke Omgeving (BO-12-08) en Vermarketing Duurzaamheid (BO-12-06).

Het onderzoeksprogramma wordt gefinancierd door het Ministerie van Economische Zaken en is onderdeel van het onderzoekscluster AKV (Agroketens en Visserij).

Praktijkonderzoek Plant & Omgeving, onderdeel van Wageningen UR Business Unit Akkerbouw, Groene ruimte en Vollegrondsgroenten

Adres : Postbus 430, 8200 AK Lelystad
: Edelhertweg 1, 8219 PH Lelystad
Tel. : +31 320 29 11 11
Fax : +31 320 23 04 79
E-mail : info.ppo@wur.nl
Internet : www.ppo.wur.nl

Inhoudsopgave

pagina

1	INLEIDING	5
2	OVER DE PORTAL OMGEVINGSGERICHT ONDERNEMEN	7
2.1	Aanleiding	7
2.2	Doelgroep.....	7
2.3	Vormgeving van portal	7
2.4	Geschikte content.....	8
2.5	Technische details	8
2.6	De portal getest	8
2.7	Screenshots van de portal.....	9
3	OVER HET THEMA OMGEVINGSGERICHT ONDERNEMEN	13
3.1	Inleiding	13
3.2	Presentatie en publicatie op internationale conferentie.....	13
3.3	Groen Onderwijs en omgevingsgericht ondernemen	14
3.4	Overzicht van Wageningen UR onderzoek op dit thema	14
4	OVER HET GEBRUIK VAN DE PORTAL OMGEVINGSGERICHT ONDERNEMEN	19
4.1	Toekomstig gebruik	19
4.2	Bezoekersaantallen.....	19
5	REFERTENTIES.....	23

1 Inleiding

In deze notitie kunt u lezen over de realisatie en het gebruik van de portal omgevingsgericht ondernemen. De portal is een website die via www.omgevingsgerichtondernemen.nl gepubliceerd is. Hier is informatie verzameld die (toekomstige) ondernemers helpen bij het ontwikkelen van omgevingsgerichte competenties en vaardigheden.

In deze notitie schrijven wij over de portal zelf, het thema omgevingsgericht ondernemen en over het gebruik van de portal.

2 Over de portal omgevingsgericht ondernemen

2.1 Aanleiding

De landbouw staat voor de opgave om te veranderen naar een omgevingsgerichte landbouw. De mogelijkheid tot groei is in de toekomst sterk afhankelijk van de ruimte die de ondernemer krijgt van zijn omgeving. Een ondernemer die zijn bedrijf wil ontwikkelen heeft meer en meer te maken met wensen van burens, burgers en overheden. Zonder omgevingsgerichtheid geen groei en ontwikkelingsruimte.

Voor veel partijen in de agrarische sector is het nieuw om op deze manier met de omgeving en het bedrijf om te gaan. Om deze partijen handvatten te bieden is er een portal ontwikkeld op dit thema; www.omgevingsgerichtondernemen.nl.

2.2 Doelgroep

De portal en de inhoud van de portal is zo ontworpen en geselecteerd dat ze bruikbaar zijn voor de doelgroep die we willen aanspreken. Dit zijn (toekomstige) agrarische ondernemers. Om deze doelgroep te bereiken richten we ons ook op de intermediair, omdat veel content een reflectieslag nodig heeft om bij te dragen aan de omgevingsgerichtheid van ondernemers. Onder intermediairs verstaan wij adviseurs en begeleiders van agrarische ondernemers (denk aan begeleiders van netwerken, bedrijfsadviseurs) en docenten in het Groen Onderwijs die hun studenten willen voorbereiden op omgevingsgericht ondernemen in de agrarische sector.

2.3 Vormgeving van portal

De portal bevat tools, ervaringen en informatie om (toekomstige) ondernemers te helpen bij het ontwikkelen van omgevingsgerichte competenties.

De portal heeft drie niveaus: homepagina, themapagina en contentpagina. In paragraaf 2.1 staan screenshots van deze drie niveaus. Op de homepagina kan je kiezen uit 6 thema's:

- Burens
- Markt
- Landschap & Natuur
- Vergunningen
- Multifunctioneel
- Klimaat & Energie

Binnen de themapagina's kan er gekozen worden uit verschillende contentpagina's. Content is ingedeeld in de categorieën 'inspiratie' en 'aan de slag' waarbij de eerste voorbeelden laat zien en de tweede gebruikers een handvat geeft om met zichzelf of met hun bedrijf aan de slag te gaan. Ook is er de mogelijkheid om te selecteren op type content. We onderscheiden cursussen, links, tools, documenten en video's. Content is relevant op minimaal één thema. Er is content die bij meerdere thema's zichtbaar wordt, omdat het daar relevant is.

2.4 Geschikte content

Voor de verzameling van geschikte content zijn er een aantal expert interviews uitgevoerd en is er gezocht in de resultaten van verschillende onderzoeksprogramma's. Dit resulteerde in een long-list van potentiële content die gedurende het project steeds is aangevuld. Voorwaarde voor de selectie van content is dat deze zowel aantrekkelijk is voor de multifunctionele landbouwondernemer als voor de reguliere landbouwondernemer, dat deze vrij beschikbaar is en dat deze is gericht op het ontwikkelen van omgevingsgerichte ondernemersvaardigheden. Ook moet de content een hoge mate van directe toepasbaarheid hebben voor de doelgroep. Hierdoor was het noodzakelijk om sommige content door te ontwikkelen om hem geschikt te maken voor gebruik door de doelgroep van de portal. Hierbij resulteerde een onderzoeksrapport regelmatig in een korte presentatie over het gebruik van een tool en een werkblad waarmee gebruikers direct aan de slag kunnen.

2.5 Technische details

De portal is gepubliceerd via de url www.omgevingsgerichtondernemen.nl. Daarnaast worden de url's boerenmetdeomgeving.nl en ondernemenmetdeomgeving.nl als re-direct gebruikt. Vier maal per jaar worden de links gecontroleerd op werking die naar de content verwijzen. Aan de achterkant van de portal zit een Content Management Systeem waarin door het projectteam content bewerkt, ingevoerd en verwijderd kan worden.

2.6 De portal getest

In de ontwikkeling van de portal zijn er een tweetal testsessies georganiseerd met potentiële gebruikers. De eerste testsessie is bezocht door 16 personen uit de doelgroep, zowel intermediairs als landbouwondernemers. Door deze groep is een prototype van de portal getest. Een belangrijk punt van feedback vanuit deze sessie was om de gebruiksvriendelijkheid van de portal verder te ontwikkelen. Hierdoor is bijvoorbeeld de indeling van content veranderd van drie naar twee categorieën, omdat ze niet onderscheidend genoeg van elkaar waren. Ook is er door deze groep de feedback gegeven dat de content die op de portal komt 'ready to use' moet zijn voor de doelgroep.

Na publicatie van de portal is er een tweede testsessie geweest met Ruimtelijke Ordening en Milieu (ROM) adviseurs die zich richten op de landbouw. Het belang van het thema werd erkend door deze groep, echter men zag zichzelf niet deze portal gebruiken. De voornaamste reden hiervoor is dat men geen tijd heeft in het contact met de ondernemer om met deze content aan de slag te gaan. De opdracht die zij vaak krijgen is het organiseren van een vergunning in zo min mogelijk tijd, waarbij de fase van planvorming al gepasseerd is. Een andere reden die zij aangeven om de portal niet te gebruiken is dat zij van mening zijn dat content die op de portal staat gaat om diensten die zij vanuit hun eigen professie aan moeten kunnen bieden.

2.7 Screenshots van de portal

Homepagina

OMGEVINGSGERICHT Ondernemen

BUREN

MARKT

LANDSCHAP & NATUUR

VERGUNNINGEN

MULTIFUNCTIONEEL

KLIMAAT & ENERGIE

ZOEKEN

Typ hier uw zoekterm

- Alles
- Cursussen
- Documenten
- Overige links
- Testen en Tools
- Video's

ZOEKEN

WAAROM OMGEVINGSGERICHT Ondernemen?

Een echte ondernemer heeft de ambitie om zijn bedrijf steeds verder te ontwikkelen. Zeker een agrarisch ondernemer heeft hierbij steeds meer zijn omgeving nodig. Bijvoorbeeld de gemeente voor een vergunning of de burens voor draagvlak voor ontwikkeling van het bedrijf. Ondernemen doe je dus niet alleen op het eigen erf, maar juist ook daarbuiten. Omgevingsgericht ondernemen is de manier om nieuwe kansen te benutten en bestaande obstakels te omzeilen.

Deze portal is opgezet om (toekomstige) agrarische ondernemers te ondersteunen bij het ontwikkelen van een omgevingsgerichte houding. Begeleiders van groepen ondernemers, docenten in groen onderwijs en bedrijfsadviseurs zien wij als belangrijke tussenschakel om ondernemers te helpen hun omgeving in beeld te krijgen. Op deze portal vindt u inspirerende voorbeelden, tools, werkvormen en andere informatie, die u kunt benutten bij het vormgeven van een bijeenkomst voor (toekomstige) ondernemers. Wij denken graag met u mee over de opzet van uw bijeenkomst.

Net zoals de omgeving continu verandert, dient deze portal dat ook te doen om u goed te kunnen ondersteunen. Wij zijn dan ook benieuwd naar uw [suggeties voor aanvullingen](#).

Contact Gebruikerstips Disclaimer

WAGENINGEN UR

OMGEVINGSGERICHT ONDERNEMEN

BUREN
terug

ALLES

VOORBEELDEN

AAN DE SLAG

Alles

Cursussen

Documenten

Links

Tools

Video's

'Beter een goede buur dan een verre vriend' luidt het spreekwoord. En zo is het maar net. Voor boeren bieden omwonenden volop kansen om het bedrijf te ontwikkelen. Bijvoorbeeld door de afzet van producten of diensten. Of door samen met de burens een product of dienst op te zetten. Maar ook zonder directe samenwerking is draagvlak voor de bedrijfsactiviteiten van belang voor het succes van uw bedrijf, bijvoorbeeld tijdens een vergunningstraject. Laat u inspireren door hoe andere ondernemers met hun sociale omgeving omgaan en leer hoe u uw eigen initiatieven kunt aanpakken.

- » **Alternatieve financiering - zonnepanelen** - Laagdrempelige financiering en tegelijkertijd aan kl... Documenten
- » **Alternatieve financiering** - In deze brochure een verkenning van niet bancaire financieringsvorm... Documenten
- » **Belangenkaart** - Breng uw omgeving in kaart met de belangenkaart. Met deze tool brengt u alle p... Tools
- » **Dag boer, Dag burger** - Als agrarische ondernemers staat u midden in de maatschappij. Het bedrij... Documenten
- » **De koeien gaan weer naar buiten!** - Ook burgers genieten van het bijzondere gezicht: koeien, die... Links
- » **Een kijkje bij de varkens** - 'Goede PR voor de sector begint op het erf', volgens dr... Documenten
- » **Energie uit mest** - Mestvergisting kan een boel energie opleveren. Twee gasmotoren zetten het bi... Documenten
- » **Het bedrijf door de bril van een ander** - De werkvorm doet ertoe op bijeenkomsten met burgers of... Documenten
- » **Hoe duurzaam is uw veebedrijf?** - Om een beeld te krijgen van wat duurzaamheid voor u inhoudt e... Tools
- » **Kansen van klompenpaden** - Een verhaal over de business die je kan maken van wandelpaden ov... Documenten
- » **Laat je horen via Social Media** - Twitter, LinkedIn, Facebook; veel bedrijven zijn er al mee bez... Documenten
- » **Mindmap de verduurzaming van uw bedrijf** - Mindmappen is een werkvorm waarmee bij elkaar hor... Documenten
- » **Verbindingsmaatlat** - Online tool met direct bedrijfsresultaat over hoe intensief een ondernemin... Tools
- » **Wandelen over boerenland** - In Flevoland gebeurt het. Landschapsbeheer Flevoland en een aant... Links
- » **Werkvormenboek voor groepsbegeleiders** - Deze brochure biedt groepsbegeleiders handvatten on... Documenten
- » **'Licence to produce' en marktkansen** - Laat u inspireren door het verhaal van een aantal agr... Video's

OMGEVINGSGERICHT ONDERNEMEN

BUREN terug

BELANGENKAART

Breng uw omgeving in kaart met de belangenkaart. Met deze tool brengt u alle partijen rondom het bedrijf in beeld. Door ook aan te geven wat het belang en de kwaliteit van de relatie met de partij is krijgt u inzicht in uw omgeving.

DOWNLOADS EN LINKS

- belangenkaart
- werkblad belangenkaart

INFORMATIE AANBIEDER

- © Wageningen UR

BENODIGDE TIJD

1 uur

« Vorige Volgende »

3 Over het thema Omgevingsgericht Ondernemen

3.1 Inleiding

Dit deel van de notitie gaat over het thema 'omgevingsgericht ondernemen'. Toen we begonnen met dit project was dit een nieuw thema waar nauwelijks over gesproken werd. Dat is momenteel anders. De zoekterm omgevingsgericht ondernemen op Google geeft naast resultaten naar de portal ook links op de eerste resultaatpagina van de ZLTO en naar de website van Dienst Regelingen. En daarbij is het zo dat het thema wordt ook met andere bewoordingen aangeduid. In contacten met ondernemers en mensen betrokken bij de agrarische sector blijkt het steeds meer een thema wat randvoorwaarde is bij de realisatie van een toekomstbestendig bedrijf. In onderstaande paragrafen geven we een overzicht van activiteiten binnen dit thema. Dit overzicht is beperkt en kan niet als uitputtend beschouwd worden.

3.2 Presentatie en publicatie op internationale conferentie

Er is een publicatie geschreven over de portal die gepresenteerd is tijdens de internationale conferentie 'Agriculture in an Urbanizing Society', die in april 2012 heeft plaatsgevonden in Wageningen. De presentatie is gegeven in de werkgroep: 'Entrepreneurial skills and competences - challenges and opportunities'. Zowel de paper als de presentatie is te verkrijgen via de [downloadwebsite](#) van deze conferentie.

In de publicatie is het doel en het ontwerp van de portal beschreven zoals we dat ook gedaan hebben in hoofdstuk 2 van deze notitie. In deze paragraaf beschrijven we in samenvatting het theoretische deel van de publicatie.

Het doel van de portal is het ontwikkelen van ondernemersvaardigheden die nodig zijn om op een goede manier om te gaan met sociale en lokale omgeving. Ondernemersvaardigheden kunnen onderverdeeld worden in basiseisen en ondernemersvaardigheden (de Wolf et.al. 2007). Basiseisen hebben de focus op de dagelijkse werkzaamheden op het bedrijf, dit kunnen zowel technische, management, administratie of planningsactiviteiten zijn. Ondernemersvaardigheden kunnen in drie typen worden ingedeeld; vaardigheden om kansen te herkennen, strategische vaardigheden en vaardigheden in samenwerking. Waar de basiseisen vooral op het bedrijf worden gebruikt hebben de ondernemersvaardigheden meer de focus op contacten rondom de boerderij. Met de portal omgevingsgericht ondernemen richten we ons vooral op het ontwikkelen van dit type omgevingsvaardigheden.

Een manier om het nut van omgevingsgericht ondernemen te onderbouwen is door naar het thema 'competing claims' te kijken. Volgens OECD indicatoren is Nederland voornamelijk stedelijk en hebben we geen echt platteland (Brezzi et. Al. 2011). Als je dus vanuit een internationale context naar de Nederland kijkt liggen alle bedrijven in stedelijke regio's. De hoge bevolkingsdichtheid in Nederland leidt ertoe dat er verschillende claims zijn op grond. Men wil er huizen bouwen, recreëren, bedrijventerreinen maken en voedsel produceren. De agrarisch ondernemer moet omgaan met deze claims op ruimte en de wensen van een toenemend aantal partijen om een concurrerend en duurzaam bedrijf te ontwikkelen.

Het (voormalige) ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie heeft focus gelegd op negen topsectoren om de Nederlandse economie te stimuleren. Een van die topsectoren is Agro&Food. In hun rapport (Topsector Agro&Food, 2011), met de ambities en doelen voor deze sector, stellen de auteurs dat

je die alleen kan behalen met een 'licence to operate'. Om deze 'licence' te verkrijgen moeten onderwerpen met betrekking tot duurzaamheid aangepakt worden en moet er een open dialoog zijn met de samenleving. Het contact maken met de maatschappij en het vergroten van de transparantie zijn voorwaarden om de 'license to operate' te verkrijgen. Multifunctionele landouwnemers, met producten en diensten als zorg, kinderopvang, recreatie en natuurbeheer, zijn al bezig met het dichten van het gat tussen producent en consument. Echter, deze ondernemers kunnen niet voor de gehele Agro&Food-sector de 'license to operate' verkrijgen. Ze kunnen echter wel collega's inspireren, omdat ze laten zien hoe lokale gemeenschappen betrokken worden bij hun bedrijf.

Om een 'license to operate' te verkrijgen moet je aan de behoeften en verwachtingen voldoen van lokale partijen. Deze partijen kan je omschrijven als het maatschappelijk middenveld (Gunningham et. al. 2004). Dit zijn dus buurtbewoners, maar ook mensen die zich inzetten voor het milieu, een gemeente, etc. Een 'license to operate' kan gedeeltelijk verkregen worden via belangenorganisaties van de sector die reageren op percepties, gebeurtenissen en claims die de sector aangaan. Echter, voor een individuele boer is sectoraanvaarding niet automatisch en zonder condities door te vertalen naar zijn bedrijf. Mensen willen voedsel consumeren, maar dat wil niet zeggen dat het een specifieke ondernemer ook gegund is om voedsel te produceren. Zonder een 'license to operate' zijn er minder vrijheidsgraden voor de boer om zijn of haar bedrijf te ontwikkelen.

3.3 Groen Onderwijs en omgevingsgericht ondernemen

In het Groen Onderwijs is het thema omgevingsgericht ondernemen steeds vaker aan de orde. Hierdoor komen steeds meer toekomstige ondernemers in aanraking met dit thema. In november 2012 heeft het GKC team Multifunctionele Landbouw gevraagd of we een groter aantal producten van hen willen opnemen op de portal. Ook worden er inspanningen gedaan om een onderwijsmodule te ontwikkelen rondom het thema omgevingsgericht ondernemen.

3.4 Overzicht van Wageningen UR onderzoek op dit thema

De afgelopen jaren zijn er diverse projecten gestart binnen Wageningen UR binnen het thema Omgevingsgericht Ondernemen. De focus van die projecten ligt veelal op de interactie tussen ondernemers, overheden en omwonenden tijdens het traject van vergunningverlening voor bedrijfsontwikkeling, -verplaatsing of -nieuwestigting van veehouderijbedrijven, aangezien de ontwikkelingsruimte voor die sector volop ter discussie staat, en dit in geval van individuele bedrijven knelt. Hieronder een overzicht.

1. Omgevingsgericht ondernemen II

- Wat is het doel en doelgroep van het project?
Hoe kan een ondernemer bij bedrijfsontwikkeling op een goede manier met zijn omgeving (omwonenden en overheden) omgaan? Praktijkcases omgevingsgericht ondernemen versterken door: de praktijkervaring vanuit verschillende LTO-gewesten op een vruchtbare wijze te verbinden aan de fundamentele kennis op het gebied van maatschappij, communicatie, techniek, economie en landschap. Deze kennissynthese moet de praktijkcases versterken, en de kennis over omgevingsgericht ondernemen verdiepen. Dit betreft kennis over aanpak, oplossingen en te slechten blokkades. Het project richt zich op de intensieve veehouderij.

- Hoe is het project georganiseerd (betrokken partijen, projectleiding, menskracht, financiering)
  - Het project is geadopteerd door de regiegroep Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij, in de persoon van voorzitter Frits Mandersloot (LTO-Noord).
  - Betrokken bedrijfsleven: LLTB (Induvel; Harrie Deckers), ZLTO (Joos van Hees), LTO-Noord (Linda Janssen).
  - Uitvoering DLO-instituten: Wageningen Livestock Research (projectleiding Geert van der Peet), LEI, Alterra.
  - Betrokken overige kennisinstellingen: afstemming gezocht met WU Isg Bestuurskunde (Katrien Termeer).
  - Anderen:
    - i. Ondernemers die hun ervaringen willen delen.
    - ii. Overheden en maatschappelijke organisaties die hier kennis en kaders inbrengen.
  - Financiering: € 82.000 overheid en voor 2013 voorgenomen overheid en bedrijfsleven (topsectoren)

- Wat is de 'output'/resultaat van het project?
  - Quick scan van een aantal historische cases m.b.t. omgevingsgericht ondernemen: leerpunten.
  - Ondersteuning van concrete praktijkcases van omgevingsgericht ondernemen (2 aangedragen door ZLTO en 2 door LTO-Noord; meerdere cases door LLTB via pps InDuVeL), met een focus op sociaal, economisch, landschappelijke en ecologische inpassing van grootschalige, intensieve veehouderij met als doel deze waar mogelijk en gewenst te versterken.
  - Tools op basis van deze praktijkcases gericht op aanpak, oplossingen en tips voor het werken aan omgevingsgericht ondernemen

- Wat is de looptijd?
2012 – 2013

- Wie is de contactpersoon?
Onderzoek: Geert van der Peet, bedrijfsleven: Frits Mandersloot

2. Veehouderij met je omgeving

- Wat is het doel en doelgroep van het project?
Het doel van dit project is om ondernemers in Limburg die innoveren om integraal duurzamer te produceren of daartoe een voornemen hebben, instrumenten aan te reiken om tot door omwonenden gedragen bedrijfsinnovaties in de veehouderij te komen. Het project richt zich met name op het bedrijf en zijn directe omgeving. Hierbij komen vragen aan de orde als:
  - Wat zijn goede voorbeelden van door omwonenden gedragen innovaties in de veehouderij en wat kunnen we leren van die voorbeelden?
  - Wat zijn voorbeelden van innovaties in de veehouderij waarbij impasses zijn ontstaan door omwonenden en wat kunnen we leren van die voorbeelden?
  - Wat doen ondernemers met geslaagde bedrijfsinnovaties essentieel anders dan ondernemers die veel weerstand ondervinden (met name ook op het terrein van ondernemerschap en burenbetrokkenheid)?
  - In hoeverre is het ontstaan van impasses contextafhankelijk?
  - Welke instrumenten zijn passend in een situatie van gedragen innovaties en welke zijn passend in een situatie van impasse of iets er tussenin?

- Werken deze instrumenten op de locaties waar in Limburg een impasse is ontstaan? Dit project beoogt de investeringsruimte voor bedrijven in hun directe omgeving te identificeren en het draagvlak in de omgeving voor de bedrijfsvoering te vergroten. Hierdoor heeft dit project voor primaire ondernemers economische meerwaarde en voor omwonenden maatschappelijke meerwaarde. De aanpak die hiervoor wordt gebruikt is wetenschappelijk vernieuwend en wordt voor het eerst in deze case toegepast.

Daarmee past dit project in de doelstellingen van de Topsector Agro & Food, in de zin dat men tot een door de samenleving gewaardeerde Agro & Food sector wil komen, dan wel die positie wil behouden. De ervaringen opgedaan binnen dit project zullen actief worden gedeeld met alle Nederlandse veehouders en de op basis van het project ontwikkelde cursus(modules) zal beschikbaar komen voor alle Nederlandse veehouders.

- Hoe is het project georganiseerd (betrokken partijen, projectleiding, menskracht, financiering)
  - Het project is opgezet vanuit Limburg (LLTB en provincie). De stuurgroep van dit project bestaat uit Herman Mertens (LLTB, voorzitter), Pierre Raeven (provincie Limburg) en Gerard Boonekamp namens de Limburgse gemeenten.
  - Uitvoering door LEI Wageningen UR: Theo Vogelzang (Projectleider), Paul van der Wielen en Harrie Kortstee.
  - Financiering € 89.000,- vanuit Topsectoren (Overheid en InDuvel)
- Wat is de 'output'/resultaat van het project?

Vergelijkbaar met omgevingsgericht ondernemen: analyse cases en komen tot tools om in harmonie met je omgeving te kunnen ondernemen. Aanvullend hierop wordt ook gewerkt met ondernemers die nu met hun omgeving aan de slag zijn en waarbij gewerkt wordt aan een soort van 'omgevingscontract'.
- Wat is de looptijd?

2012 – 2013
- Wie is de contactpersoon

Onderzoek: Theo Vogelzang, bedrijfsleven: Harrie Deckers (LLTB)

3. Interventiestrategieën gericht op maatschappelijke waardering en vertrouwen in de varkenshouderij

Katrien Termeer onderzoekt in opdracht van de topsector Agro & Food (Paul Jansen) met haar leerstoelgroep de vraag waarom het genoemde vertrouwen de afgelopen jaren afgenomen is en welke aangrijpingspunten er zijn om dat vertrouwen weer terug te brengen. Dat doet ze in samenwerking met het LEI. Gekeken is o.a. naar de gang van zaken rond het Nieuw Gemengd Bedrijf in Limburg. De gebruikte methodiek betreft vooral literatuuronderzoek, interviews en media-analyse.

4. Monitoring Maatschappelijke waardering

Contactpersoon: Gé Backus en Marleen Onwezen (beide LEI Wageningen UR)
 In het kader van dit project wordt een conceptueel raamwerk gebouwd om te kunnen begrijpen hoe de maatschappelijke waardering van de veehouderij in ons land in elkaar zit en hoe je dat zou kunnen meten. Dit is een project dat gefinancierd wordt vanuit de topsector Agro en Food.

5. **Handelingsperspectieven overheid**

Contactpersoon: Jaap van Os (Alterra, Wageningen UR)

Doelstelling: Achterhalen op welke manier de overheid enerzijds kan zorgen voor ontwikkelingsruimte voor veehouderijbedrijven en anderzijds ervoor zorgen dat deze bedrijven zodanige stappen kiezen dat ze vooruitkomen op zoveel mogelijk duurzaamheidsaspecten tegelijk.

Opdrachtgever: Ministerie van EL&I, BO - topsectoren

Uitvoering: Jaap van Os, Wiebren Kuindersma en Edo Gies (Alterra), Martien Bokma (LR), Trond Selnes (LEI).

Begeleidingscommissie: Hans Caubo (provincie Limburg), Fons Goselink (Provincie Gelderland), Gerrit Valkeman (provincie Overijssel), Gerard ter Hart (provincie Brabant), Frank van der Ven (IPO), Rona Helder (VNG), Romana Simoncelli (I&M), Maartje Oonk, Ineke Kleemans, Wim Pelgrim, Marian Moelands (achtereenvolgende contactpersonen EL&I).

Looptijd: 2012

6. **Maatschappelijke houding tegenover grootschalige veehouderij**

Contactpersoon: Martien Bokma (Wageningen UR Livestock Research)

Doelstelling: inzicht bieden in redenen van (non-) acceptatie van grootschalige veehouderijen in LOG's, de besluitvorming door provincies en gemeenten en (gewenste) rollen van overheden.

Zie: <http://edepot.wur.nl/185307>

Opdrachtgever: EL&I; BO 12-02.07 Maatschappelijke acceptatie

Uitvoering: M.H. Bokma-Bakker (WLR), E. de Bakker(LEI), B. Bremmer(WLR), M.A.M. Commandeur (Alterra), C.C. de Lauwere (LEI), J. van Os (Alterra), V. Beekman (LEI), A. van den Ham (LEI), T. Selnes (LEI)

Begeleidingscommissie: vertegenwoordigers van het ministerie van EL&I (AKV, VDC, DRZ en DKI), IPO en gemeente Twenterand.

Looptijd: 2011

7. **Het nieuwe veehouden**

Hierbij gaan veehouders (melkvee-, pluimvee- en varkenshouders) en hun adviseurs in kleine groepen en in relatief korte tijd op zoek naar manieren om op het eigen bedrijf in relatief korte tijd een slag te maken op duurzaamheidsgebied. Ze zoeken daarbij gezamenlijk naar oplossingen die goed zijn voor de veehouder, zijn/haar dieren, de markt en de omgeving. En ze stellen plannen op hoe ze dit concreet gaan realiseren. Dit hoeven ze niet alleen te doen, ze worden begeleid door deskundigen uit verschillende disciplines, van binnen en buiten de veehouderij.

Opdrachtgever: LTO Nederland en het Ministerie van EL&I

Contactpersonen: Herman Heuver (varkens) Ivar Bisseling (melkvee) LTO

Uitvoering: Lucia Kaal, Maarten Vrolijk, Harrie Kortstee, Benedict Persoon.

Looptijd: 2011-2012

4 Over het gebruik van de portal omgevingsgericht ondernemen

4.1 Toekomstig gebruik

Zoals al eerder genoemd is de portal zo ontworpen en geselecteerd dat ze bruikbaar is voor de doelgroep die we willen aanspreken. Dit zijn (toekomstige) agrarische ondernemers. Om deze doelgroep te bereiken richten we ons ook op de intermediair omdat veel content een reflectieslag nodig heeft om bij te dragen aan de omgevingsgerichtheid van ondernemers. Intermediairs zijn hier adviseurs en begeleiders van agrarische ondernemers (denk aan begeleiders van netwerken, bedrijfsadviseurs) en docenten in het Groen Onderwijs die hun studenten willen onderwijzen op het terrein van omgevingsgericht ondernemen in de agrarische sector.

In samenspraak met het GKC team Multifunctionele Landbouw wordt er in het eerste kwartaal van 2013 gekeken naar hoe de portal gebruikt kan worden binnen het Groene Onderwijs. We weten dat de portal nu al gebruikt wordt en zien kansen om dit uit te breiden.

Adviseurs en begeleiders van (groepen) ondernemers zien wij als intermediairs om de inhoud van de portal naar de ondernemers te ontsluiten. We hebben contact met het innovatienetwerk Flevoland en de begeleiders van de netwerkbegeleiders van Praktijknetwerken in de Landbouw om te toetsen in hoeverre het gebruik van de portal aansluit bij de behoeften van deze doelgroep. Tot op heden blijkt het moeilijk te zijn om deze adviseurs en begeleiders gebruik te laten maken van de portal. De inrichting en organisatie van veel netwerken met ondernemers, of van ondernemer/adviseur contacten, zijn niet altijd geschikt voor het gebruik van de portal. Wel zien we een groeiende belangstelling voor het onderwerp bij zowel adviseurs als ondernemers.

In het eerste kwartaal van 2013 zal een communicatiebureau inzet plegen om de portal bij ondernemers en adviseurs extra onder de aandacht te brengen.

4.2 Bezoekersaantallen

De bezoekersaantallen van de website worden gemonitord door het één maal per maand verkrijgen van een overzicht vanuit het programma Google Analytics. Hier kunnen we zien hoe vaak de website bezocht wordt, hoeveel unieke bezoekers dat zijn en hoeveel tijd ze doorbrengen op de website. Momenteel gaat het om gemiddeld meer dan één bezoeker per dag, met een gemiddelde tijdsduur van ongeveer een kwartier. Van een aantal contentpaginas kunnen we ook zien hoe vaak ze bekeken of gedownload worden. Het gaat dan om bewerkte content, waarbij dus niet naar de originele publicatie gelinkt wordt. Deze bewerkte content staat in een eigen digitale 'cloud', die het aantal 'views' en 'downloads' opslaat.

5 Conclusies en aanbevelingen

Er is een groeiende aandacht voor het thema 'omgevingsgericht ondernemen'

Waar het thema 'omgevingsgericht ondernemen' een aantal jaar nieuw was is het momenteel een thema wat door verschillende partijen gebruikt wordt. Dit resulteert in meer onderzoeken die rondom dit thema worden uitgevoerd, docenten in het groene onderwijs die dit thema gebruiken in hun onderwijs. Ook brancheorganisaties van agrarische ondernemers en de ondernemers communiceren en gebruiken dit thema steeds vaker.

Actueel houden van portal is een kritisch punt

De inhoud van portal is begin 2013 up-to-date. Er wordt echter steeds weer nieuwe kennis ontwikkeld die gedeeld kan worden via de portal. Omdat het project rondom de ontwikkeling van de portal afgelopen wordt de actualisatie lastiger te realiseren. Een strategie om dit te realiseren is om de ontwikkelaars van nieuwe kennis het aanbod te doen om zelf een contentbeschrijving te maken die direct geplaatst kan worden op de portal.

Gebruik van de portal beste garantie voor continuïteit

Het succes van de portal in de toekomst hangt af van de intensiteit van het gebruik van de portal. Met een portal die veel gebruikt wordt zal het mogelijk zijn om ontwikkelaars van nieuwe kennis te verleiden om hun kennis te verspreiden via deze portal. Het is daarom van groot belang om het gebruik van de portal te monitoren en te communiceren.

6 Refertenties

Brezzi, M., L. Dijkstra and V. Ruiz (2011) 'OECD Extended Regional Typology: The Economic Performance of Remote Rural Regions', OECD Regional Development Working Papers, 2011/06, OECD Publishing.
<http://dx.doi.org/10.1787/5kg6z83tw7f4-en>

DR-Loket; <http://www.hetInvloket.nl/onderwerpen/subsidie/dossiers/dossier/groene-plus-lectoraten/beleidsthema-s>; bezocht op 12 dember 2012.

Gunningham, N., Kagan, R. A. and Thornton, D. (2004) 'Social Licence and Environmental Protection: Why Businesses Go Beyond Compliance', *Law and Social Inquiry*, Vol. 29, 307-341.

Topsector Agro&Food (2011) 'Agro&Food: De Nederlandse groeidiamant',
<http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/06/17/agro-food-de-nederlandse-groeidiamant/rapport-min-eli-agrofood1.pdf>

Wolf, d., P., G. McElwee and H. Schoorlemmer (2007) The european farm entrepreneur: A comparative perspective. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, 4(6) pp. 679-692.
ZLTO; <http://www.zlto.nl/onderwerpen/72/De-stad-als-kans>; bezocht op 12 december 2012.

multifunctioneel